

'האדריכליות-האלוקית' במשכן המדבר

רומזים לארבע כתות באנושות:

תכלת וארגמן...מעשה חושב
כת החכמים והאינטלקטואלים
ידעות עיזים
כת רועי הצאן ועובדי האדמה
אילים מאדמים ותחשים
לוחמי הצבא שופכי דמים וצבעי הסוואה
הקרשים המוזהבים ואדניהם
כת אנשי השררה, ההון והפוליטיקה

אך כל אלו הן המעטפת החיצונית
לרמז שאין תכלית היהודי לשאוף לאחד מאלו

על יהודי להכנס לפנימיות המשכן:

הארון והלוחות שתוכו = לימוד התורה
שני הכרובים פורשי כנפיים = סודות התורה למעלה
דמות תינוקות = של בית רבן
ופניהם איש אל אחיו = יחסי בין אדם לחברו

ההיכל: שולחן מנורה ומזבח

הייעודים להם זוכים העוסקים בתורה
שולחן = העושר והכבוד
המנורה = חכמה עילאית
המזבח = השארת הנפש העולה אחר שריפת הגוף

וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם

'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם'
בתוך כל אחד ואחד מישראל
[האמנם גישה ריפורמית
המזלזלת בפולחן ומעדיפה 'העיקר הלב']
הפירוש האמיתי: שתי מגמות במשכן!

מה טעם ללמוד על המשכן [שלא יהיה עוד]?
המשכן היה אדם - האדם והאדם!

פשר המעורבות האלוקית בפרטי-האדריכליות

כל הפרשנים מסכימים
שפרטי המבנה הזה ו'רהיטיו' כולם רמזים
אם שהם משקפים את כל היקום וחוקיו
או שמשקפים את עבודת האדם לבוראו

גישת האברבנאל:

[שולל גישת הפילוסופים שיקוף היקום]
ומבאר רמזי המשכן והוראותיו ליהודי:

מבנה מעטפת המשכן:
ידעות תכלת וארגמן.. מעשה חושב כרובים
ידעות עיזים
ידעות אילים מאדמים ועורות תחשים
קרשים מצופי זהב ואדניהם

ספר שמות פרק כה

(ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכְכֶם: (ט) כָּל
אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנֹת הַמִּשְׁכָּן
וְאֵת תְּבִנֹת כָּל פְּלִי וְכֵן תַּעֲשׂוּ:

מהי תכליתו של 'בית הבחירה'?

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א

(א) מצות עשה לעשות בית ליי' מוכן להיות
מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים
בשנה שנאמר ועשו לי מקדש ...

רמב"ן על שמות פרק כה פסוק א

... ולכן צוה תחלה על דבר המשכן שיהיה לו בית
בתוכם מקודש לשמו, ושם ידבר עם משה ויצוה
את בני ישראל והנה עקר החפץ במשכן הוא
מקום מגוחת השכינה שהוא הארון,

[ומסיים:]..והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים
במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם יבין סוד
המשכן ובית המקדש... [מה הקשר למתן תורה?]

עליונים יידרו למטה [השראת השכינה בארון]
ותחתונים יעלו למעלה [העלאת הקרבנות ע"י האדם]

הריעו לה כל הארץ [הלכה]
השתחוו לה' בהדרת קדש [קבלה]

הפרכות = הבדלת התורה לשמה
לא להביט אל שלשת מיני השכר שבהיכל
ואז
[כשעושה האמת מפני שהיא אמת]
יזכה לשלשת מיני השכר

רמזי הארון:

כלי יקר על שמות פרק כה פסוק י
הנה הצפוי נזכר ב"פ כדי להבדיל בית מחוץ כי מתחילה אמר וצפית אותו זהב טהור מבית. ואח"כ אמר ומחוץ תצפנו ולא הזכיר זהב טהור מחוץ אע"פ שבלי ספק היה הכל מזהב טהור מ"מ לא הזכיר זהב טהור אצל החוץ כי כל אומן דרכו להדר את הכלי מבחוץ יותר ממה שמהדרו בפנים מפני הרואים, ועל כן לא הוצרך להזכיר זהב טהור כ"א אצל מבית אבל מחוץ אין אני צריך להזהירך שיהיה הצפוי גם כן מן זהב כי ק"ו הוא מן הפנים ולהורות נתן בלבם שכמוהם יהיו עושיהם כי כל לומדי התורה צריכין ביותר אזהרה על טהרת הלב הפנימי שאינו נראה בלתי לה' לבדו אבל על חיצונם אין צריכין כל כך אזהרה כי כל אדם דרכו להדר את עצמו כדי למצוא חן בעיני אדם: ... ד"א לפי שנקיון פנימי, הקב"ה מקבלו כשהוא טהור המחשבות, אבל לטהר את עצמו מבחוץ הוא דבר קשה מאד, כי מדרך בני עמנו לדון את כל אדם לכף חובה ד"א מבית ומחוץ רמז לנגלה ונסתר שבתורה וידוע שהנסתר יש בו יותר טהרה וקדושה מן הנגלה על כן לא הזכיר טהור כ"א אצל מבית:

הבדים והטבעות שבארון:

ספר שמות פרק כה
(יב) וְצִקְתָּ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעַת זָהָב וְנָתַתָּה עַל אַרְבַּע פְּעֻמָּתָיו וְשָׂתִי טַבַּעַת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשָׂתִי טַבַּעַת עַל צִלְעוֹ הַשְּׁנִיית: (יג) וְעָשִׂיתָ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

רש"י על שמות פרק כה פסוק יב
פעמתי – כתר גומו זיאתיה. וזויות העליונות סמוך לכפרת היו נתונים קתים מכאן וקתים מכאן לרחבו של ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחלי בין כז לכז קיהיו קני ב"א הנוקאים את הארון מהלכין ביניהם וכן מפורש במנחות בפ' קתי הלחם: וקתי טבעות על ללעו האחת – הן הן ה' טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוי"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו קתי טבעות ויש לך לישבה כן וקתי מן הטבעות האלו על ללעו האחת:

מצגת שלשת הפירושים

אבן עזרא על שמות פרק כה פסוק יב
פעמותיו - הפשתי בכל המקרא ולא מצאתי 'פעם' שהוא זוית רק מל' רגל. ... ע"כ הוצרכתי לפרש כי רגלים היו לארון. כי דרך בזיון הוא שישב הארון בארץ.

ולפי דעתי שהבדים אחר שהושמו בטבעות העליונות לא הוסרו משם. כי כן כתוב לא יסורו ממנו. והנה הד' הטבעות השפלים היו ליופי ותפארת כמשפט הארונים:

רמב"ן על שמות פרק כה פסוק יב
[מביא פירוש רש"י ומעיר:] אבל לא ידעתי למה אמר שבזויות העליונות סמוך לכפרת היו הטבעות, שהכובד היה יתר מאד, ועוד כי דרך הכבוד הוא שיהיה הארון נשא וגבוה למעלה על כתפות הכהנים:

[ומביא את פי' אבן עזרא]: שפירש כי הם שמונה טבעות, ד' תחתונות לשאת אותו בהם, והעליונות היו ליופי ואין דבריו נכונים כלל

אבל אם כדבריו שהפעם רגל, יצוה הכתוב שיהיו הטבעות בזויות התחתונות אשר הארון יושב בהן, ויקרא הצדדים התחתונים רגלים כי לשון הקדש יתפוש כל הצורות לדמות האדם, ויאמר לכל דבר לעליונו ראש ולצד התחתון רגל:

1. מדוע מתעלם רש"י מטיעוניהם?
2. אם 'זויותיו' מדוע נקראים 'פעמותיו'?
3. לשם מה מזכיר רש"י רחבו / ארכו של ארון בד"ה זה?

אילו היו הבדים בטבעות בתחתית הארון – יעברו על הציווי 'בכתף ישאו' – לכן היו בזויות העליונות – הכהן כורע והבד על כתפו!

הכובד ביותר – אבל גם יותר יציב ולא מתנדנד! ... גם יותר מכובד שרק הכרובים בולטים מעל כתפי הכהנים.

'פעמותיו' – לפי רש"י: הן פסיעות הכהנים נושאי הארון ומכאן מוכח שהיו הבדים לרחבו – יש מקום לשני כהנים בריווח [אמתיים וחצי ארכו של ארון]

(טו) בְּטַבַּעַת הָאָרֶן יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ:

וכיצד יסתדר הכה"ג ביום הכיפורים? ...